

УДК 657

Капустяк Роман

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Капустыак Роман

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

COST MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Посилення конкурентної боротьби вимагає від підприємств запровадження нових механізмів, одним з таких основних інструментів є зниження витрат на виробництво продукції та економії ресурсів. Сучасна практика господарювання базується на повсякденній роботі з витратами, спрямованій на їх оптимізацію, що забезпечує стабільність позицій на ринку і є найбільш ефективним способом підвищення продуктивності та конкурентоспроможності. При цьому основною проблемою є постійно зростаючі витрати, що негативно відображається на фінансових результатах діяльності підприємства. Жорстка конкуренція на ринках, постійно зростаючі в умовах інфляції ціни на ресурси та високі тарифи спонукають підприємства до пошуку векторів, за допомогою яких можна вдосконалити свою діяльність. Одним із найважливіших напрямів є оптимізація за критерієм витрат, що є результатом процесу управління ними. Тому велике практичне значення має дослідження процесу управління витратами, його функцій і процедур. Від величини витрат залежить прибутковість підприємства, тому ефективне управління витратами, яке передбачає мінімізацію їхньої загальної величини є надзвичайно важливим. Управління витратами – це процес цілеспрямованого формування витрат щодо їхніх видів, місць та носіїв за постійного контролю рівня витрат і стимулювання їхнього зниження. Воно є важливою функцією економічного механізму будь-якого підприємства [1]. Існують різні підходи до визначення "управління витратами", що ще раз підтверджує складність витрат як явища для кожного господарюючого суб'єкта. Атамас П.Й. вважає, що всебічне управління витратами, спрямоване, в першу чергу, не на стримування зростання затрат, а на їх скорочення. На думку Турила А.М., управління витратами – це процес цілеспрямованого формування оптимального рівня витрат підприємства. Вчені визначають особливу роль управління витратами для досягнення результатів у майбутньому – економії витрат. В більш широкому сенсі під управлінням витратами використовують термін "стратегічне управління витратами", яке включає в себе: аналіз ланцюжка створення цінності; стратегічне позиціонування; аналіз і управління чинниками, що визначають витрати. При цьому визначається тісний взаємозв'язок між витратами та економічними результатами господарювання, стратегією підприємства, а головною метою управління є не самі витрати як об'єкт, а ресурси всіх видів [2].

Підприємство повинно використовувати такий механізм формування витрат виробництва, який дасть змогу отримати повну інформацію, яка буде гарантувати успіх підприємства в конкурентному середовищі. Вчасне реагування на відхилення витрат від нормативних значень дасть змогу оптимізувати обсяг витрат підприємства для забезпечення більш високої результативності його діяльності. Зростання конкуренції вимагає створення нових систем калькуляції, що є дуже важливим сьогодні.

Обчислення собівартості окремих видів сільськогосподарської продукції ґрунтується на загальних принципах планування і обліку витрат, які вимагають єдності об'єктів калькуляції, статей витрат і методики їх розподілу між різними продуктами. Це забезпечує необхідні умови для правильного та ідентичного обчислення собівартості окремих видів продукції в сільськогосподарських підприємствах, дає можливість

аналізувати її рівень у динаміці та порівняно з іншими господарствами, за планом встановлювати причини відхилень і розробляти заходи щодо зниження собівартості.

Облік витрат на виробництво і вихід продукції ведеться в рослинництві за окремими культурами (групами культур), а в тваринництві – за видами і групами тварин. Сума всіх прямих і розподілених витрат становить їх загальний обсяг по кожному з об'єктів обліку. При вирощуванні сільськогосподарських культур і утриманні худоби і птиці господарства одержують, як правило, не один, а декілька видів продукції – основну, супутню і побічну.

Для обчислення собівартості одиниці сільськогосподарської продукції після встановлення об'єкта калькуляції визначають кількість виробленої продукції і загальну суму витрат на вирощування окремих сільськогосподарських культур і утримання худоби. Загальна сума витрат розподіляється між окремими видами продукції. При цьому використовують декілька методів розподілу витрат і обчислення собівартості:

- Метод прямого віднесення витрат на відповідні види продукції використовується в тих галузях, де в процесі виробництва одержують один вид продукції. При цьому собівартість одиниці продукції визначають діленням суми витрат по даному об'єкту обліку на загальний обсяг виробленої однорідної продукції.

- Метод виключення вартості побічної продукції із загальної суми витрат. При цьому побічна продукція оцінюється за нормативною собівартістю або фактичними витратами на її збирання, перевезення і заготівлю. Після вирахування вартості побічної продукції із загальної суми витрат решту її відносять на обсяг виробленої основної продукції.

- Метод розподілу витрат між видами продукції пропорційно до кількісного значення однієї з ознак, спільної для даних видів продукції.

- Метод оцінки витрат на окремі види продукції експертним шляхом і вираження їх у певних відносних показниках.

- Метод розподілу витрат за допомогою коефіцієнтів, які встановлюються централізовано. При їх визначенні витрати на одиницю одного з видів продукції приймаються за одиницю, а щодо інших видів продукції виражаються відповідним коефіцієнтом.

- Метод розподілу витрат пропорційно до вартості окремих видів продукції в оцінці за реалізаційними цінами використовують при обчисленні продукції овочівництва, льонарства, вівчарства та інших галузей.

При обчисленні багатьох видів продукції застосовують відповідні комбінації кількох розглянутих вище методів.

Собівартість сільськогосподарської продукції є одним з вирішальних чинників та водночас показників економічної ефективності виробничої діяльності та вартісним виміром рівня ресурсних питомих витрат на виробництво продукції. Дослідження групування витрат на сільськогосподарських підприємствах показує, що поділ витрат на постійні та змінні, в більшості із них не здійснюється. Відсутній також чіткий поділ витрат на прямі та непрямі та зовсім не проводиться дослідження поведінки витрат.

Список використаних джерел: 1. S. Spivak, I. Spivak and S. Krepych, "Estimating the Competitiveness Level of Enterprises Based on the Functional Effectiveness Model," 2020 10th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), Deggendorf, Germany, 2020, pp. 662-665, doi: 10.1109/ACIT49673.2020.9208969. 2. Безродна Т.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття. Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. 2008. No 10. С. 58–62.